

Tillsammans. Cittra kan man spela var för sig eller i grupp.

Lekande lätt på cittra

Musik förknäpps ofta med förväntningar, prestation och rädsior. Man foreställer sig att det bara är de begåvade som kan syssla med musik och att det krävs många år av disciplin och uthållighet för över huvud taget att städkomma något.

TUA RANNINEN, text
VIDAR LINDQVIST, foto

Att musik alltid måste vara något svårt är en uppfattning som musikläraren Jonathan Lutz gärna vill ta kål på. Musik är ett roligt självändamål som alla kan syssla med, anser han. Som stöd för sitt påstående har han introducerat cittran, ett kantelebesläktat strängsinstrument med spröd, lätt och samtidigt stark klang och cittran spelas nu både i daghem och på äldreomshem.

Instrumentet sötte han första gången på då han besökte sin bror i Schweiz på 70-talet, men det är ett gammalt instrument med anor från de gamla grekernas tid. Mest förekommer det i Osteuropa och Ryssland. Cembalon är en vidareutveckling av cittran som i den här versionen har femton strängar, stämde i vanlig c-durskala i två oktaver, kvinten nedre.

Trots att det finns konsert-cittror med många strängar i Tyskland, cittror som bara proffs klarar, är det ändå lätt att spela på "lillicittran". Man kan nämligen skjuta in noter under strängarna och då man plingar på strängarna i rätt ord-

Koncentration. André Udd spelar cittra med stort allvar.

ningsföljd och höjd får man de vackraste melodier ur instrumentet. Eftersom en durskala inte innehåller alla halvsteg begränsar det användningen lite.

Musik i familjen

Förra hösten satte Jonathan Lutz igång ett projekt på Dalgatans daghem i Karls, i anslutning till sin forskning kring musik i familjen, en forskning han gör som doktorand vid Åbo Akademi.

– Dels ville jag undersöka familjens upplevelser av musik tillsammans i hemmet med cittran som utgångspunkt, dels hur cittran lämpar sig som musikpedagogiskt instrument i forskolan, berättar han.

Jonathan Lutz har i fem års tid suttit i en arbetsgrupp som

startades med hjälp av medel från Svenska kulturfonden, tidigare hette "Kultur i värden" och numera (när projektet övergick i Folkhälsans regi) kallas "Kost och hälsa".

– Vår utgångspunkt är att man bör ta hänsyn till kulturella aspekter inom vård och hälsoarbete. De glöms lätt bort, men är livsviktiga för till exempel svenskspråkiga personer som varit intagna på sjukhus om längre tid. Glöms de bort försvagas den språkliga och kulturella identiteten. Kultur är viktigt för hälsan. Se bara på forskning som visar att de som sjunger i kör mår mycket bättre än andra, säger han.

Själv fick Jonathan Lutz förverkliga en idé med cittrorna inom ramen för det här projektet.

Livskvalitet

– Jag placerade ut cittror på BB och barnsjukhuset i västra Nyland år 1999, diskuterade med personalen hur instrumenten kunde användas och stämde dem. På Ekåsens barnvårdningshälsade jag på varje vecka och där var cittrorna viktiga för vissa barn. De blev mycket duktiga på att spela cittra och det betydde mycket för deras självkänsla. Jag förde också cittror till det äldreomshem och arbetscentraler och det var lyckat. Fast de äldre hade förstås svårt med synen och fingrarna. Också de som trodde att de inte är musikaliska kunde oftast spela en bekant melodi. Kultur i värden handlar om

livskvalitet. Man gör något aktivt, man kan. Cittrorna innebär ett skutt mot musikkärlighet, säger Jonathan Lutz.

Prestationskrav

Enligt Jonathan Lutz får man under vanliga musiklektioner – i dåliga ögonblick – reda på vad man inte kan. För att kunna gå vidare måste man bli medveten om fejen.

– Psykologen är mycket viktig när det gäller musik. Det gäller ju att inte ta livet av glädjen. Barnen kommer lätt i kläm mellan föräldrars och lärares förhoppningar, rädslor och ambitioner, säger Jonathan Lutz, och nämnde en enlig hon som mycket avslöjande föräldrareaktion när det gäller cittran.

– En gång sade en pappa sig vara orolig för sin dotter som nu tror att hon kan spela! Han tyckte att det inte var riktigt musik när det var så lätt. Inget under att de vuxnas prestationskrav ofta håller musiklusten i styr tills alkoholen dämpar ångesten.

Lutz pro gradu-avhandling för tjugo år sedan handlade om musiken i familjen och han tänkte fortsätta med det temat i sin doktorsavhandling.

– Men det visade sig att det forskas väldigt mycket om sång med småbarn i utlandet så därför valde jag att ta cittran som utgångspunkt, säger Jonathan Lutz.

Stärker självkänslan

På Dalgatans daghem har Lutz sedan hösten spelat en halv

Åkompanjemang. Jonathan Lutz anger takten på gitarr.

timme varje vecka tillsammans med forskolebarn indelade i fyra grupper. Projektet har understöts av Svenska kulturfonden samt Aktiastiftelsen som gett bidrag till inköp av instrument.

Barnen har fått låna hem instrumentet och föräldrarna har skrivit dagbok om hur mycket barnen spelat och vilka erfarenheter man har fått.

Det visade sig att cittrorna var en stor succé som ibland inspirerade hela familjen att spela och barnen till att komponera egna melodier. "Började genast spela och var tydligt stolt över att kunna spe-

la melodier utan hjälp. Underivade" sina bröder som bara genom att be om lov fick spela en mycket liten stund under Es överinsende. Spelandet skulle demonstreras åt alla bekanta som kom och gick i huset under hemlänets gång".

– Ett helt underbart instrument som fick hela familjen att bli "musikalisk".

– Jag tror att barnens självkänsla stärks när de märker att de kan spela på cittran och det väcker också intresse för andra instrument, säger Jonathan Lutz som aldrig tröttnar på att se på när folk upptäcker att de kan.